

Universiteit Utrecht

De samenhang tussen zelfbeeld, gehechtheid en positief opvoeden bij kinderen met externaliserende gedragsproblemen

Student: Rosa de Viet (3453332)

Docent: Dr. Monique van Londen

Tweede docent: Drs. Sabine Stoltz

Opleiding: Master Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Instelling: Universiteit Utrecht

Cursusjaar: 2010-2011

Datum: 27 juni 2011

Summary: The aim of this cross-sectional study was to examine the relation between self-esteem, attachment and positive parenting of children with externalizing behaviour problems.

Methods: For this study 260 preschool children age 9 to 12 who have been referred for aggressive behaviour problems were included. Also 192 mothers and 122 fathers completed questionnaires. The children completed the CBSK, IPPA and the APQ, the parents completed the APQ. **Results:** This study has shown that parental involvement significantly affects the self-esteem of the child. We found a significant correlation in attachment between mothers and daughters. Girls appeared more attached to mothers than boys. This study shows that attachment with the mother can be explained by involvement of the mother and the sex of the child. The attachment between father and child is only significantly affected by involvement. Furthermore, this study shows that mothers of children with externalizing behaviour problems are more positive than fathers, and that mothers are more involved than fathers. Also, the children reported a significantly higher degree of attachment with mothers than with fathers.

Keywords: externalising behavioural problems; self-concept; attachment; positive parenting.

Samenvatting: Deze cross-sectionele studie onderzoekt de samenhang tussen zelfbeeld, gehechtheid en positief opvoeden bij kinderen met externaliserende gedragsproblemen.

Methode: Aan dit onderzoek hebben 260 basisschoolkinderen meegedaan. Ook hebben 192 moeders en 122 vaders de vragenlijsten ingevuld. De kinderen hebben de CBSK, IPPA en APQ ingevuld en de ouders alleen de APQ. **Resultaten:** Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat betrokkenheid van moeder significant invloed heeft op het zelfbeeld van het kind. Er werd in dit onderzoek een significant verband in gehechtheid gevonden tussen moeders en dochters. Meisjes bleken meer gehecht aan moeder dan jongens. Verder toont deze studie aan dat gehechtheid met moeder verklaard kan worden door betrokkenheid van moeder en het geslacht van het kind. Voor vader bleek dat alleen de betrokkenheid van vader significant invloed heeft op de gehechtheid tussen vader en kind. Ook toont deze studie aan dat moeders van kinderen met externaliserend probleemgedrag meer positief opvoeden dan vaders en dat moeders meer betrokken zijn dan vaders. Verder rapporteerden de kinderen een significante hogere mate van gehechtheid met moeders dan met vaders. **Sleutelwoorden:** Externaliserende gedragsproblemen, zelfbeeld, gehechtheid, positief opvoeden.

Inleiding

Positief opvoeden van ouders levert positieve resultaten op voor het kind, bijvoorbeeld goede schoolprestaties en minder gedragsproblemen. Een negatieve opvoeding kan leiden tot een negatief zelfbeeld, een minder positief toekomstperspectief, en aansluiting bij deviante leeftijdsgenoten (Bulanda & Majumdar, 2008). Deze studie is deel van een RCT-studie naar de effectiviteit van de interventie Alles Kidzzz. Dit is een training voor kinderen met externaliserende gedragsproblemen. Deze individuele hulp geeft kinderen de mogelijkheid om vaardigheden te ontwikkelen die hen competenten maken om de interactie met andere kinderen en volwassenen beter te laten verlopen (Kruuk, 2002). In dit onderzoek toetsen we wat de samenhang is tussen positief opvoeden, gehechtheid en het zelfbeeld van het kind. Er zijn door 260 kinderen vragenlijsten ingevuld. En nog door 122 vaders en 192 moeders. We kijken apart naar de invloed van vader en moeder. Ook onderzoeken we nog het verschil tussen jongens en meisjes en het verschil tussen allochtone en autochtone kinderen.

Externaliserend probleemgedrag

Onder externaliserend probleemgedrag wordt agressie en delinquentie verstaan (Broidy et al., 2003). Voorkoming of vermindering van vroeg agressief en storend gedrag heeft belangrijke educatieve en mentale gevolgen voor de gezondheid. Kinderen met vroege gedragsproblemen hebben een verhoogd risico voor academisch falen, afwijzing door leeftijdsgenoten, middelenmisbruik, en delinquentie. Bovendien wijst eerder onderzoek uit dat kinderen die bij de start van de basisschool als agressief zijn benoemd een groter risico lopen voor latere gedragsproblemen, angst, depressie en antisociaal gedrag. Storend probleemgedrag draagt bij tot het verlies van instructietijd in de klas, frustratie voor kinderen en gezinnen, en een aanzienlijke maatschappelijke belasting in verband met antisociale handelingen, met inbegrip van delinquentie en schade aan anderen (Reinke, Splett, Roebenson & Offut, 2004).

Zelfbeeld

Zelfbeeld is een evaluatie en een beeld van de eigenwaarde van een persoon en een indicator van iemands welzijn (Bulanda & Majumdar, 2008). Afwijzing door ouders en lage ondersteuning door het gezin hebben een negatieve relatie op het zelfbeeld van adolescenten (Caldwell, Beutler, Ross & Silver, 2006). Volgens Youngstrom, Weist en Albus (2003)

bestaat er een verband tussen kinderen met een laag zelfbeeld en agressief gedrag. De oorzaak hiervan ligt in het feit dat kinderen met een negatief zelfbeeld negatieve gedachten hebben, het gedrag dat ze vertonen is een logische reactie op hun beleving. Ook Lansford et al., (2006) geven aan dat kinderen die externaliserend probleemgedrag vertonen meestal negatieve gedachten hebben over de omgeving waarin ze leven en ook over zichzelf. Het beeld dat ze van zichzelf hebben blijkt negatiever te zijn dan kinderen die geen externaliserend gedrag vertonen. Caldwell, Beutler, Ross, en Silver, 2006 beweren dat er een direct significant verband bestaat in de relatie tussen zelfbeeld en externaliserend probleemgedrag. Er is een positieve relatie tussen de zorg van ouders en het zelfbeeld van kinderen. Ouderlijke controle toont een negatieve relatie met het zelfbeeld van het kind en een significante positieve relatie met depressie (Park, 2009). De kwaliteit van veiligheid van de gehechtheidsrelaties lijkt verbonden te zijn met de kwaliteit van de representatie van het zelf. Gehechtheid speelt dus een belangrijke rol in het vormen van een positief zelfbeeld (Vékony, Gerrits, Ankel en Goudena, 2004). De opvoedingsstijl van Baumrind laat een positief verband zien met het gevoel van eigenwaarde van het kind (Taferodi, Wild & Ho, 2010). In een studie van Chapman en Mullis (2002) is gevonden dat een hoog zelfbeeld werd geassocieerd met totale aanvaarding van de kinderen door hun ouders, duidelijk grenzen en het respect en ruimte voor individuele acties van de kinderen (Taferodi et al., 2010).

Gehechtheid

Bowlby (1982) beschrijft gehechtheid als het proces van de invloed van de relatie tussen kinderen en hun ouders. Hij concludeert dat gehechtheid een significantie invloed heeft op de ontwikkeling van het kind. Bowlby (1982) zag gehechtheid bij primaten als een wederkering systeem, waarbij evolutie zowel de moeder als het kind heeft uitgerust met een bereidheid om een wederzijdse band te vormen (Grusec & Hastings, 2007). Adolescenten die veel gehechtheid vertonen met hun ouders hebben hogere scores op een positief verleden en een positieve toekomst (Lagi, D'Allesio, Pallini & Baiocco, 2008). Buist, Dekovic, Meeus en Aken (2004) concluderen dat gehechtheid met beide ouders een belangrijke rol speelt in het gevoel van tevredenheid bij adolescenten. Vékony et al., (2004) tonen aan dat kinderen die veilige gehechtheid laten zien meer sociale competentie hebben en dat zij minder angstig en teruggetrokken zijn, beter aangepast zijn aan stress en dat zij een positiever zelfbeeld hebben. Volgens de gehechtheidstheorie vormen kinderen aan het begin van hun kindertijd een intern

werkmodel van gehechtheid, gebaseerd op gehechtheidgerelateerde ervaringen met verschillende gehechtheidsfiguren (Bowlby, 1982). Deze interne werkmodellen bestaan uit twee verwante componenten: 1. een model van het zelf, deze geeft aan in hoeverre iemand zichzelf de moeite waard vindt; en 2. een model van de sociale wereld, deze geeft aan in hoeverre iemand de mensen om zich heen ziet als betrouwbaar (Lopez & Brennan, 2000). Naast deze algemene interne werkmodellen van gehechtheid, blijven de specifieke gehechtheidsrelaties ook invloedrijk tijdens hun leven. De invloed van deze affectieve banden is vooral groot als kinderen met stress en belangrijke veranderingen te maken krijgen (Buist et al., 2004).

In veel onderzoek naar gehechtheid en zelfbeeld wordt er gekeken naar adolescenten. In dit onderzoek gaat het om kinderen van 9 en 10 jaar oud met externaliserend probleemgedrag. Het zou kunnen zijn dat de gehechtheid op deze leeftijd groter is dan tijdens de adolescentie. Volgens Buist et al., (2004) is er een vermindering van gehechtheid tijdens de adolescentie. Deze patronen van verandering worden beïnvloed door het geslacht van de adolescent en het geslacht van de ouder. In de relaties met moeder en vader is er verschil tussen gehechtheid aan ouders van hetzelfde geslacht en gehechtheid aan ouders van het andere geslacht (Buist et al., 2004). De kwaliteit van gehechtheid van adolescente jongens en meisjes aan de ouder van hetzelfde geslacht verloopt ongeveer gelijk. Voor jongens vermindert de kwaliteit van gehechtheid aan hun vader geleidelijk tijdens de adolescentie. Hetzelfde patroon geldt voor de kwaliteit van gehechtheid van meisjes aan hun moeders. Een mogelijke verklaring is dat volgens de psycho-analytische theorie de ouder van hetzelfde geslacht gebruikt wordt als referentiekader voor identificatie van een kind (Vékony et al, 2004).

Positief opvoeden

Volgens Baumrind (1968) is autoritatief opvoeden een opvoedingsstijl die gezien kan worden als een vorm van democratisch opvoeden. Ouders die autoritatief opvoeden zijn volgens Baumrind tolerant, communicatief en liefdevol. Ze zijn niet veeleisend, naar behoren confronterend, consequent en voorwaardelijk disciplinair. Ook laten ze hun kind zelf reguleren, zijn ze ondersteunend in de behoefte van het kind en komen ze tegemoet aan hun verlangens en impulsen. Bij deze opvoedingsstijl is het stellen van duidelijke grenzen belangrijk, maar wel in combinatie met veel warmte (Grusec & Hastings, 2007). De autoritatieve opvoedingsstijl van Baumrind wordt geassocieerd met bekwame en goed aangepaste kinderen. Ouderlijk gezag en koestering blijken erg belangrijk voor de

ontwikkeling van gezonde gehechtheid aan ouders (Taferodi, Wild & Ho, 2010). Verder blijkt uit onderzoek van Williams en Kelly (2005) dat betrokkenheid van ouders zorgt voor een positiever zelfbeeld bij kinderen.

Het verschil in zelfbeeld en gehechtheid tussen jongens en meisjes

Uit onderzoek van Van den Bergh (1999) blijkt dat meisjes van acht tot twaalf jaar vaker een lager zelfbeeld hebben dan jongens. Gadbois en Bowker (2007) tonen aan dat er geen verschil is in zelfbeeld tussen jongens en meisjes. Kling, Hyde, Showers en Buswell (1999) geven ook nog aan dat leeftijd een belangrijke rol speelt in het zelfbeeld. Meisjes zouden tijdens de adolescent een lager zelfbeeld krijgen. Volgens Gadbois en Bowker (2007) daalt bij alle adolescenten het zelfbeeld tijdens de adolescentie.

Het blijkt dat er verschillend wordt gedacht of er verschil is tussen jongens en meisjes wat betreft kwaliteit van gehechtheid met ouders. Sommige onderzoekers vonden sekseverschillen, andere niet (Kling et al., 1999). Als er sekseverschillen worden gevonden op dit gebied rapporteren vrouwelijke respondenten een hogere mate van gehechtheid aan hun ouders dan mannelijke respondenten (Buist et al., 2002). Er blijkt ook een interactie-effect tussen geslacht van de ouder en het geslacht van de jongere te zijn: het verschil tussen de kwaliteit van gehechtheid aan moeder en de kwaliteit van gehechtheid aan vader is groter voor vrouwelijke respondenten dan voor mannelijke. Algemeen geldt dat de gehechtheid aan moeder van hogere kwaliteit is dan de gehechtheid aan vader. Dit verschil is groter voor meisjes dan voor jongens (Buist et al., 2004). Hier sluiten Williams en Kelly (2005) zich ook bij aan. Uit onderzoek van McKinney en Renk (2008) blijkt dat jongens soms meer gehechtheid laten zien met vader en dat jongens meer conflicten hebben met moeder.

Verskil in zelfbeeld en gehechtheid tussen autochtone en allochtone kinderen

Twenge en Crocker (2000) geven aan dat allochtone kinderen een even hoog zelfbeeld hebben als autochtone kinderen. Dit bestrijdt de gevonden resultaten van Kling et al., (1999) zij geven aan dat allochtonen kinderen een lager zelfbeeld hebben dan autochtone kinderen.

Allochtone jongeren worden vaker autoritair opgevoed dan hun Nederlandse leeftijdgenoten. Wel zijn er grote verschillen zichtbaar in gezinnen. Hierbij speelt het opleidingsniveau van de ouders een grote rol. Bovendien komen er in autochtone en allochtone gezinnen autoritaire en autoritatieve elementen voor in de opvoeding. Vanuit een westers perspectief gezien is de voorspelling dat de relaties van allochtone jongeren met hun ouders minder warm en hecht is

dan die van autochtone jongeren (Huiberts, Meeuws, Oosterwegel & Vollenbergh, 2002). Pels (2002) laat zien dat vrienden voor Marokkaanse jongeren een even belangrijke bron van steun zijn als moeders en belangrijker dan vaders, terwijl autochtone adolescenten meer steun vinden bij hun ouders dan bij hun vrienden (Pels, 2000). Autoritair gedrag kan ook juist een beschermende werking hebben en door het kind ervaren worden als ouderlijke betrokkenheid. Een andere voorspelling is dat allochtone jongeren betere relaties met hun ouders zullen hebben (Huiberts et al., 2002). Het feit dat Nederlandse jongeren meer hun eigen gang gaan dan allochtone jongeren, kan betekenen dat zij minder rekening houden met hun ouders en zich ook emotioneel van hun ouders distantiëren. De terminologie van Kâgitçibasi (1996) ondersteunt deze gedachtegang. Volgens Kâgitçibasi ontwikkelen jongeren in niet-westerse culturen een ‘relational self’ of een ‘relational-autonomous self’. Hiermee wordt bedoeld dat allochtone jongeren zicht richten op verbondenheid met anderen. Westerse jongeren hebben echter een ‘separate self’, hiermee wordt bedoeld dat Westerse jongeren een autonoom zelf hebben en minder bezig zijn met anderen. Hierdoor hebben allochtone jongeren in vergelijking met autochtone juist een sterkere band met hun ouders (Huiberts et al., 2002). Deze verschillende veronderstellingen zullen mee moeten worden genomen in het onderzoek.

Het verschil in opvoeding tussen vader en moeder

In deze studie wordt rekening gehouden met het verschil in opvoeding tussen vaders en moeders. Vaders wakkeren competitie aan en geven kinderen ruimte om de wereld te verkennen. Huiberts et al., (2002) wijzen op de belangrijke taak van de vader in de opvoeding, zij spelen een belangrijke rol in het voorkomen van sociale angst. Door kinderen aan te zetten de wereld te verkennen leren ze hen risico's te nemen. Hiermee versterken ze hun zelfvertrouwen (Huiberts et al., 2002). Uit onderzoek van Williams en Kelly (2005) en Gryczkowski, Jordan en Sterett (2009) blijkt dat vaders minder betrokken zijn bij hun kind dan moeders. Ook zijn kinderen volgens hen meer gehecht aan moeder dan aan vader. Dit komt overeen met onderzoek van Taferodi et al., 2008. Volgens hem zijn gehechtheidsrelaties van adolescenten met hun moeders van hogere kwaliteit dan gehechtheidsrelaties van adolescenten met hun vaders. Het lijkt hen dus erg belangrijk om gehechtheid aan moeder en gehechtheid aan vader als gerelateerde maar toch afzonderlijke relatie te behandelen. Ook blijkt dat vaderlijke onverschilligheid of gebrek aan interesse in het kind een laag zelfbeeld kan veroorzaken bij het kind (Taferodi et al., 2008). Vaders blijken ook nog altijd minder tijd in de opvoeding te steken dan moeders (Williams & Kelly, 2005). Vekony et al., (2004) tonen

aan dat veilige gehechtheid aan één ouder een onveilige gehechtheid met de andere ouder kan compenseren. Ook vonden ze compenserende effecten tussen moeders en vaders. Zij vonden bij twaalfjarige kinderen dat de ene ouder de rol van de andere ouder kan overnemen in het verhogen van de zelfwaardering bij hun kinderen (Vékony et al., 2004). Uit onderzoek van Vékony et al., (2004) blijkt dat er een zekere overeenstemming bestaat tussen de kwaliteit van de gehechtheid aan vader en de gehechtheid aan moeder: Is een kind veilig gehecht aan moeder, dan is de kans ook groot dat het kind veilig gehecht is aan vader (Vékony et al., 2004).

Samenvatting

Samenvattend kan uit verschillende studies geconcludeerd worden dat positief opvoeden een positieve uitwerking heeft op gehechtheid en op het zelfbeeld van kinderen met externaliserend probleemgedrag. De rol van beide ouders is hierin belangrijk. Ook het verschil tussen jongens en meisjes met externaliserend probleemgedrag is belangrijk om mee te nemen, net als het verschil in opvoeding tussen allochtone en autochtone ouders. Het doel van de huidige studie is om de samenhang te onderzoeken tussen zelfbeeld, gehechtheid en positief opvoeden bij kinderen met externaliserende gedragsproblemen. Veel onderzoek naar zelfbeeld, gehechtheid en positief opvoeden is gericht op adolescenten. Er is weinig onderzoek gedaan bij kinderen van 9 en 10 jaar oud. Ook is er weinig onderzoek dat zich richt op zelfbeeld, gehechtheid en positief opvoeden bij kinderen met externaliserend probleemgedrag. Deze studie kan hier meer inzicht in geven.

Methode

Procedure en deelnemers

Dit onderzoek is deel van een RCT-studie naar de effectiviteit van de interventie Alles Kidzzz. Kinderen van 9 tot 10 jaar die externaliserende gedragsproblemen vertonen komen in aanmerking voor het aanbod Alles Kidzzz. De indicatie is tot stand gekomen door observatie van de intern begeleider of de leerkracht. Aan dit onderzoek deden 45 basisscholen mee uit de omgeving Utrecht en Den Bosch. De geselecteerde scholen werden random toegewezen aan twee conditie groepen, Alles Kidzzz en de controle groep. Voor deze studie is alleen gebruik gemaakt van de voormeting. Ouders en kinderen hebben de vragenlijsten ingevuld. Aan dit onderzoek hebben 165 Nederlandse kinderen meegedaan en 96 allochtone kinderen.

Meetinstrumenten

Data werd in dit onderzoek verzameld aan de hand van gestandaardiseerde vragenlijsten. Er werd gebruik gemaakt van de Inventory of Parent and Peer Attachment schaal (IPPA), Competentie Belevingsschaal voor Kinderen (CBSK) en de Alabama Parenting Questionnaire (APQ).

De IPPA van Armsden en Greenberg, (1987), is gebruikt om de kwaliteit van de gehechtheidsrelaties van de kinderen met vader en moeder vast te stellen. De IPPA is ontworpen om specifieke werkmodellen van gehechtheid te meten door in te gaan op de positieve affectief/cognitieve ervaringen van goede communicatie en vertrouwen. De IPPA is voor vader en voor moeder ingevuld door de kinderen.

Met de CBSK kan bij kinderen in de leeftijd van 8 tot en met 12 jaar worden vastgesteld hoe kinderen zichzelf waarderen op verschillende gebieden: schoolvaardigheden, sociale acceptatie, sportieve vaardigheden, fysieke verschijning en gedragshouding. Daarnaast kan worden vastgesteld hoe zij hun gevoel van eigenwaarde beoordelen. Binnen dit onderzoek worden drie subschalen geanalyseerd. Dit zijn sociale acceptatie, gedragshouding en gevoel van eigenwaarde. De CBSK is afgeleid van het Self-Perception Profile for Children en is ontwikkeld door Harter (1985). Veerman (1997) heeft deze naar het Nederlands vertaald. Deze vragenlijst is ingevuld door de kinderen.

Om opvoedgedrag te meten is gebruik gemaakt van de APQ (Frick, 1991). De APQ meet opvoedgedrag en opvoedvaardigheden. Voor dit onderzoek is van de APQ alleen de schaal positief ouderlijk gedrag en betrokkenheid gebruikt. Deze lijst is door zowel de ouders als kinderen ingevuld. Als er wordt gekeken naar zelfbeeld en gehechtheid gebruiken we de betrokkenheid gemeten vanuit het kind en als we kijken naar het verschil in opvoeding tussen vader en moeder vergelijken we de betrokkenheid gemeten vanuit de ouders.

Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van de IPPA, CBSK, en APQ zijn met de Chronbach's Alpha berekend. De Chronbach's Apha's in dit onderzoek lagen tussen de .52 en .82. Hieronder in tabel 1 staan deze weergegeven.

Tabel 1. Betrouwbaarheid van de schalen IPPA, CBSK en de APQ

<i>Chronbach's Alpha</i>			
	<i>Kind</i>	<i>Moeder</i>	<i>Vader</i>
Kind			
Zelfbeeld	.74		
Betrokkenheid		.71	.64
Gehechtheid		.65	.52
Ouders			
Betrokkenheid		.74	.75
Positieve opvoedtechniek		.75	.82

Analyseplan

Verwachtingen zelfbeeld

Er worden drie verwachtingen geformuleerd in dit onderzoek met betrekking tot het zelfbeeld van kinderen met externaliserende gedragsproblemen. Ten eerste is de verwachting dat jongens met externaliserend probleemgedrag een even hoog zelfbeeld hebben als meisjes met externaliserend probleemgedrag. De tweede verwachting is dat er geen verschil is in zelfbeeld tussen allochtone kinderen en autochtone kinderen met externaliserend probleemgedrag. Ten slotte wordt verwacht dat positief opvoeden en betrokkenheid van vader en moeder samenhangt met een hoog zelfbeeld.

De eerste verwachtingen worden onderzocht met behulp van een independent-sample- t-test. De derde deelvraag wordt onderzocht door een regressie-analyse uit te voeren met als onafhankelijke variabele het positief opvoedgedrag van vader en moeder, de betrokkenheid van vader en moeder, het geslacht en de etniciteit. De afhankelijke variabele is het zelfbeeld van het kind. De betrokkenheid van vader en moeder wordt gemeten vanuit het kind en de positieve opvoedtechniek wordt gemeten vanuit de ouder.

Verwachtingen gehechtheid

Met betrekking tot gehechtheid hebben we de volgende verwachtingen. Ten eerste is de verwachting dat meisjes met externaliserend probleemgedrag meer gehecht zijn aan vader en moeder dan jongens met externaliserend probleemgedrag. De tweede verwachting is dat allochtone kinderen met externaliserend probleemgedrag net zo gehecht zijn aan vader en moeder als autochtone kinderen met externaliserend probleemgedrag. Ten slotte wordt verwacht dat positief opvoeden en betrokkenheid door vader en moeder samen hangt met een hoge gehechtheid met beide ouders'.

De eerste twee verwachtingen worden onderzocht met behulp van een independent-sample-t-test. De derde onderzoeksvraag wordt onderzocht door een regressie-analyse uit te voeren met als onafhankelijke variabele het positief opvoedgedrag van vader en moeder, de betrokkenheid van vader en moeder, geslacht en de etniciteit. De afhankelijke variabele is de gehechtheid met vader en moeder. De gehechtheid en betrokkenheid van vader en moeder worden gemeten vanuit het kind en de positieve opvoedtechniek wordt gemeten vanuit de ouder.

Verwachtingen opvoeding

Met betrekking tot opvoeding hebben we de volgende verwachtingen. Moeders van kinderen met externaliserend probleemgedrag voeden positiever op dan vaders, moeders van kinderen met externaliserend probleemgedrag zijn meer betrokken dan vaders en als laatste verwachten we dat meisjes met externaliserend probleemgedrag meer gehecht zijn aan moeder dan aan vader.

Voor alle drie de verwachtingen maken we gebruik van een paired-sample t-test. De opvoedtechniek wordt gemeten vanuit de ouders, de betrokkenheid wordt gemeten vanuit het kind en vanuit de ouders en gehechtheid wordt alleen gemeten vanuit het kind.

Resultaten

Zelfbeeld

Verschillen in gemiddelden tussen jongens en meisjes in het zelfbeeld zijn onderzocht door middel van een independent-sample t-test. Hieruit bleek dat jongens en meisjes niet significant verschillen op zelfbeeld ($t = 1.83, p = .07$). Voor allochtone en autochtone kinderen bleken er ook geen verschillen in niveau van zelfbeeld ($t = -.30, p = .76$).

Gehechtheid

De gemiddelden en standaarddeviaties van gehechtheid van jongens en meisjes met vader en moeder werd onderzocht door middel van een independent-sample t-test. Uit de independent-sample-t-test kwam naar voren dat jongens en meisjes significant verschillen in gehechtheid met moeder ($t=-1.95$ $p=.05$). Meisjes zijn meer gehecht aan moeder dan jongens. Voor de gehechtheid met vader bleek er geen significant verschil tussen jongens en meisjes ($t=-1.26$ $p=.21$). Tussen allochtone en autochtone kinderen bleken er geen verschillen in gehechtheid met moeder ($t=-.04$ $p=.97$) en ook niet met vader ($t=-.43$ $p=.67$).

Opvoeding

Er is gestart met het onderzoeken van verschillen in gemiddelden op positief opvoedgedrag tussen vaders en moeders. Uit de paired-sample t-test kwam naar voren dat moeders een hogere mate van positief opvoedgedrag laten zien, vergeleken met vaders ($t = -4.70$, $p <.001$). Daarna is er gekeken naar het verschil in de betrokkenheid van vader en de betrokkenheid van moeder, gemeten vanuit het kind. Uit deze paired-sample t-test kwam naar voren dat moeders meer betrokkenheid laten zien dan vader ($t = -8.35$, $p <.001$). Daarna is er nog gekeken naar het verschil tussen betrokkenheid van vader en de betrokkenheid van moeder vanuit de ouders gemeten. Hieruit kwam naar voren dat moeders ook meer betrokken zijn dan vaders. ($t = 7.17$, $p <.001$). Als laatste is er nog een paired-sample t-test gedaan voor het verschil in gehechtheid tussen vader en moeder. Kinderen rapporteerden een significant hogere mate van gehechtheid met moeders dan met vaders ($t=-7.24$, $p<.001$)

Samenhang tussen zelfbeeld, gehechtheid en positief opvoeden

Om de samenhang tussen zelfbeeld, gehechtheid en positief opvoeden te onderzoeken werd er gebruik gemaakt van bivariate correlaties. Deze zijn weergegeven in tabel 2. Uit de tabel komt naar voren dat zelfbeeld significant samenhangt met ouderlijke betrokkenheid van vader ($r=.18$, $p<.05$) en moeder ($r=.17$, $p<.05$). Ook is er een samenhang tussen de positieve opvoedtechniek van moeder en het zelfbeeld van het kind ($r=.18$, $p<.05$). Gehechtheid heeft geen significante invloed op het zelfbeeld van het kind. Verder is te zien dat gehechtheid met moeder samenhangt met de betrokkenheid van moeder vanuit het kind gemeten ($r=.29$ $p<.05$) met de betrokkenheid van vader vanuit het kind gemeten ($r=.29$ $p<.05$), met de gehechtheid met vader ($r=.86$ $p<.05$) en met de positieve opvoedtechniek van moeder ($r=.17$ $p<.05$). De gehechtheid met vader heeft een significant verband met de betrokkenheid van moeder vanuit

het kind gemeten ($r=.17$ $p<.05$), met de betrokkenheid van vader vanuit het kind gemeten ($r=.32$ $p<.05$), met de gehechtheid met moeder ($r=.86$ $p<.05$) en met de positieve opvoedtechniek van moeder ($r=.15$ $p<.05$).

Tabel 2. Samenhang tussen zelfbeeld, gehechtheid en positief opvoeden

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Kind:								
1. Zelfbeeld kind	-							
2. Gehechtheid-Mo	0.12	-						
3. Gehechtheid-Va	0.12	0.86**	-					
4. Betrokkenheid-Mo	0.17**	0.26**	0.18**	-				
5. Betrokkenheid-Va	0.18**	0.29**	0.32**	0.72**	-			
Moeder:								
6. Betrokkenheid	.13	0.08	0.32	0.03	0.01	-		
7. Pos.opv techniek	.18*	0.17*	0.15*	0.24*	0.23**	0.49**	-	
Vader:								
8. Betrokkenheid	-.01	-0.09	-0.11	0.10	0.07	0.17	0.07	-
9. Pos.opv techniek	.07	-0.09	-0.11	0.19*	0.22*	0.23**	0.42**	0.60**

*= $P < 0.5$, **= $P < 0.1$

Regressie op zelfbeeld

Het verschil in opvoeding tussen vader en moeder en de invloed op het zelfbeeld wordt onderzocht door een regressie-analyse uit te voeren met als afhankelijke variabele het zelfbeeld van het kind (CBSK), en als onafhankelijke variabele de betrokkenheid van vader en moeder (APQ), het positief opvoedgedrag van vader en moeder (APQ), het geslacht en de etniciteit van het kind. Uit deze regressie-analyse bleek dat zelfbeeld voor 6% door betrokkenheid van moeder, positieve opvoedtechniek, etniciteit en geslacht verklaard kan worden. Daarbij bleek betrokkenheid van moeder significant invloed te hebben ($\beta=.15$ $p<.03$). De positieve opvoedtechniek leek meer op een trend ($\beta=.14$, $p=.05$). Er werd geen significant verband gevonden tussen geslacht en het zelfbeeld en ook niet tussen etniciteit en

het zelfbeeld van het kind. Bij vader werden er geen significante verschillen gevonden (tabel 3).

Tabel 3. Multiple regressie-analyse voor de voorspelling van betrokkenheid, positieve opvoedtechniek van moeder en vader, geslacht en etniciteit op het zelfbeeld van het kind.

	<i>Moeder (N=192)</i>					<i>Vader (N=122)</i>				
	B	SE	β	t	Sig.	B	SE	β	t	Sig.
Betrokkenheid	.08	.28	.15	2.11	.03	.07	.05	.13	1.43	.16
Positieve opvoedtechniek	.12	.04	.14	1.94	.05	.01	.07	.02	.20	.84
Geslacht	-.08	.07	-.08	-1.17	.24	-.17	.09	-.17	-1.86	.07
Etniciteit	.02	.06	.02	.25	.80	.00	.09	.00	.05	.96
					R2 .06					R2 .05

Regressie op gehechtheid

Uit de regressie-analyse op gehechtheid bleek dat gehechtheid voor 12% door betrokkenheid van moeder, positieve opvoedtechniek, etniciteit en geslacht verklaard kan worden. Daarbij bleek betrokkenheid van moeder significant invloed te hebben ($\beta=.25$ $p<.00$). Ook het geslacht heeft significant invloed op gehechtheid met de moeder ($\beta=.16$ $p=.02$). Meisjes blijken meer gehecht aan moeder dan jongens. Er werd geen significant verband gevonden tussen positieve opvoedtechniek en gehechtheid met moeder en ook niet tussen etniciteit en gehechtheid met moeder.

Voor vader bleek dat 16% van de variantie van gehechtheid werd verklaard door de 4 schalen. Bij vader werd er een significant verband gevonden tussen de betrokkenheid van vader en gehechtheid met vader ($\beta=.38$ $p<.00$). Dit is terug te zien in tabel 4. Er werden geen significante verbanden gevonden tussen positieve opvoedtechniek, geslacht, etniciteit en gehechtheid met vader.

Tabel 4. Multiple regressie-analyse voor de voorspelling van betrokkenheid, positieve opvoedtechniek, geslacht en etniciteit op gehechtheid met moeder en vader

	Moeder (N=192)					Vader (N=122)				
	B	SE	β	t	Sig.	B	SE	β	t	Sig.
Betrokkenheid	.21	.06	.25	3.37	.00	.31	.07	.38	4.39	.00
Positieve opvoedtechniek	.12	.09	.10	1.29	.20	-.10	.10	-.09	-1.02	.30
Geslacht	.25	.10	.16	2.60	.02	.15	.13	.10	1.18	.24
Etniciteit	.12	.09	.08	1.18	.24	-.10	.12	-.07	-.82	.42
	R2 .12					R2 .16				

Discussie

Zelfbeeld

Ten eerste is in deze studie onderzocht of er een samenhang is tussen zelfbeeld, gehechtheid en positief opvoeden bij kinderen met externaliserende gedragsproblemen. Ook werd er gekeken naar het verschil tussen vader en moeder en tussen allochtone en autochtone kinderen. Uit het onderzoek komt naar voren dat er geen verschil is in zelfbeeld tussen jongens en meisjes. Er is ook geen verschil tussen allochtone en autochtone kinderen in zelfbeeld gevonden. Verder blijkt dat 6% van de verklaarde variantie van het zelfbeeld verklaard wordt door betrokkenheid van moeder, positief opvoedgedrag van moeder, geslacht en de etniciteit van het kind. Alleen de betrokkenheid van moeder heeft significant invloed op het zelfbeeld van het kind, de positieve opvoedtechniek van moeder leek meer op een trend. Bij vader werden er geen significante verbanden gevonden met betrekking tot het zelfbeeld van het kind.

Uit de analyse blijkt dat er geen verschil is tussen jongens en meisjes in zelfbeeld. Dit sluit aan bij onze verwachtingen en met onderzoek van Bowker et al., (2007). In deze onderzoeken werd geen significant verschil in zelfbeeld gevonden tussen jongens en meisjes. Dit resultaat bestrijdt de gevonden resultaten van Greene en Wheatly (2001) die aantoonde dat jongens een hoger zelfbeeld hebben dan meisjes. Kling et al., (1999) geven ook nog aan dat leeftijd een belangrijke rol speelt in het zelfbeeld. Meisjes zouden tijdens de adolescentie een lager

zelfbeeld krijgen. Volgens Gadbois en Bowker (2007) daalt bij alle adolescenten het zelfbeeld tijdens de adolescentie. Het zelfbeeld tussen allochtone en autochtone kinderen met externaliserend probleemgedrag bleek in onze studie hetzelfde. Onze verwachting was ook dat er geen verschil zou zijn in zelfbeeld tussen allochtone en autochtone kinderen. Twenge en Crocker (2000) geven ook aan dat allochtone kinderen een even hoog zelfbeeld hebben als autochtone kinderen. Dit geeft aan dat kinderen van een minderheidsgroep die vaker last hebben van vooroordelen en discriminatie geen lager zelfbeeld hebben. In het onderzoek van Twenge en Crocker (2000) ging het niet om kinderen met externaliserende gedragsproblemen en in ons onderzoek wel. Toch blijken er geen grote verschillen te zijn in de resultaten, dit is een opvallende uitkomst.

Gehechtheid

Uit deze studie blijkt verder dat er significant verschil is in gehechtheid met moeder tussen jongens en meisjes met externaliserend probleemgedrag. Meisjes blijken meer gehecht aan moeder dan jongens. Voor de gehechtheid met vader werden er geen significante verbanden gevonden. Er is geen verschil in gehechtheid tussen allochtone en autochtone kinderen. Uit de regressie-analyse bleek dat 12% van de gehechtheid met moeder verklaard wordt door de betrokkenheid van moeder, positieve opvoedtechniek van moeder, geslacht en etniciteit van het kind. De betrokkenheid van moeder en het geslacht hebben significant invloed op de gehechtheid met moeder. Voor vader bleek dat 16% van de verklaarde variantie van gehechtheid verklaard werd door deze vier schalen maar er werd alleen een significant verband gevonden tussen de betrokkenheid van vader en de gehechtheid met vader.

Uit de analyse bleek dat er verschil is in gehechtheid tussen jongens en meisjes met externaliserend probleemgedrag. Het blijkt dat meisjes meer gehecht zijn aan moeder dan jongens. Dit is in overeenstemming met onze verwachtingen. Het verschil tussen jongens en meisjes in gehechtheid kan mogelijk verklaard worden door de constatering van Buist et al., (2004). Zij geven aan dat gehechtheid aan moeder vaak van hogere kwaliteit was dan gehechtheid aan vader en dit verschil is groter voor meisjes dan voor jongens. Daarnaast blijkt er ook een interactie-effect tussen geslacht van de ouder en geslacht van de jongere te zijn: het verschil tussen kwaliteit van gehechtheid aan moeder en kwaliteit van gehechtheid aan vader is groter voor vrouwelijke respondenten dan voor mannelijke (Buist et al., 2004). Er werd geen verschil gevonden in gehechtheid tussen allochtone en autochtone kinderen. Dit is in

overeenstemming met onze verwachtingen en sluit aan bij de constatering van Huiberts et al., (2002) zij geven aan dat een autoritaire opvoedingsstijl zich prima laat combineren met steun en warmte. De contextuele benadering gaat ervan uit dat de kwaliteit van de relatie met ouders bij allochtone en autochtone jongeren gelijk is. Uit de regressie-analyse blijkt dat de betrokkenheid van moeder en het geslacht van het kind invloed heeft op de gehechtheid met moeder. Vekony et al., (2004) geven ook aan dat ouderlijke betrokkenheid belangrijk is voor goede gehechtheid. De analyse laat zien dat er een significant verband is tussen de betrokkenheid van vader en de gehechtheid met het kind. Volgens Parker en Benson (2004) heeft de invloed van ouderlijke betrokkenheid van vader en moeder invloed op de gehechtheid met ouders en op het zelfbeeld van het kind. Uit een onderzoek van Vékony et al., (2004) blijkt dat er een overeenstemming bestaat tussen de kwaliteit van de gehechtheid aan vader en de gehechtheid aan moeder. Is een kind veilig gehecht aan moeder, dan is de kans groot dat het kind ook veilig gehecht is aan vader (Vékony et al, 2004). Ook zouden volgens Williams en Kelly (2005) moeders meer betrokken zijn op het verzorgen van het kind en vaders meer betrokken bij het ontwikkelen van een eigen identiteit bij kinderen.

Opvoeding

Uit de paired-sample t-test kwam naar voren dat moeders van kinderen met externaliserend probleemgedrag een hogere mate van positief opvoedgedrag laten zien, vergeleken met vader en ze bleken meer betrokken te zijn dan vader. Ook rapporteerden kinderen een significant hogere mate van gehechtheid met moeders dan met vaders.

De verwachting was dat moeders meer positief opvoeden dan vaders. De resultaten hebben deze verwachting bevestigd. In dit onderzoek komt naar voren dat moeders meer positief opvoeden dan vaders. Dit komt overeen met bevindingen uit eerder onderzoek. Uit een onderzoek van Gryczkowski et al., (2009) blijkt ook dat moeders meer betrokken zijn en positiever opvoeden. Ook uit onderzoek van Mc Kinney en Renk (2008) blijkt dat moeders warmer zijn in hun opvoeding dan vaders en een hechtere band hebben met hun kinderen. Uit ons onderzoek kwam ook naar voren dat moeder meer betrokken zijn dan vaders. Dit sluit aan bij onderzoek van Williams en Kelly (2005). Zij tonen eveneens aan dat moeders meer betrokken zijn. Er is dus geen verschil in opvoeding door ouders bij kinderen met externaliserend probleemgedrag. Moeders zijn bij beide groepen positiever en meer betrokken.

Sterkte en beperkingen

Een sterk punt van het onderzoek is de omvang van de onderzoeksgroep van geselecteerde kinderen met externaliserend probleemgedrag volgens de leerkracht. Daarnaast hebben er verschillende informanten data geleverd. Zowel moeders, vader en het kind zijn bij het onderzoek betrokken. Nog een sterk punt is dat er tijdens dit onderzoek rekening wordt gehouden met het geslacht van het kind en het geslacht van de ouder en de etniciteit van het kind. Dit is erg belangrijk gezien het feit dat er verschillende uitkomsten uit het onderzoek zijn gekomen. Er is in dit onderzoek gekeken wat de samenhang is tussen zelfbeeld, gehechtheid en positief opvoeden bij kinderen met externaliserend probleemgedrag. Doordat hier nog weinig onderzoek naar is gedaan kan deze studie vernieuwde inzichten geven. Deze studie toont aan dat er geen verschil is in zelfbeeld tussen jongens en meisjes, en allochtone en autochtone kinderen met externaliserende gedragsproblemen. Dit komt overeen met studies die zich gericht hebben op kinderen zonder externaliserende gedragsproblemen. Deze nieuwe informatie is nuttig voor het geven van verschillende interventies. Er hoeft dus bij het geven van de interventie geen onderscheid gemaakt te worden tussen kinderen met externaliserend probleemgedrag en kinderen zonder externaliserend probleemgedrag.

Er kunnen uiteraard ook kanttekeningen geplaatst worden bij dit onderzoek. Een nadeel van dit onderzoek is dat het een cross-sectionele studie is. Hierdoor worden de uitspraken over de richting van de effecten sterk beperkt. Ook hebben er minder vaders meegedaan met het onderzoek dan moeders. Het zou beter zijn als deze aantallen gelijk zouden zijn.

Aanbevelingen

Uit dit onderzoek blijkt dat betrokkenheid van vader invloed heeft op de gehechtheid met het kind. Meestal zijn de onderzoeken alleen gericht op de betrokkenheid van moeder (Williams en Kelly, 2005). Hier zouden ze in verder onderzoek meer rekening mee moeten houden. Nog een aanbeveling is om ook een longitudinale studie te doen naar de samenhang tussen zelfbeeld, gehechtheid en positief opvoeden bij kinderen met externaliserende gedragsproblemen. Dan zouden er wel voorspelling voor de toekomst gedaan kunnen worden. Ook hebben er aan deze studies meer moeders dan vaders meegedaan. Om betere voorspellingen te doen zou het goed zijn als deze aantallen gelijk zouden zijn.

Conclusie

Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat er geen verschil is in zelfbeeld tussen jongens en meisjes en allochtone en autochtone kinderen met externaliserend probleemgedrag. Verder blijkt dat betrokkenheid van moeder significant invloed heeft op het zelfbeeld van het kind, de positieve opvoedtechniek van moeder leek meer op een trend. Bij vader werden er geen significante verbanden gevonden met betrekking tot het zelfbeeld van het kind. Er werd in dit onderzoek een significant verband in gehechtheid gevonden tussen moeders en dochters. Meisjes bleken meer gehecht aan moeder dan jongens. Voor de gehechtheid met vader werd er geen verschil gevonden tussen jongens en meisjes. Er werd ook geen verschil gevonden in gehechtheid tussen allochtone en autochtone kinderen. Verder toont deze studie aan dat gehechtheid met moeder verklaard kan worden door betrokkenheid van moeder en het geslacht van het kind. Voor vader bleek dat alleen de betrokkenheid van vader significant invloed heeft op de gehechtheid tussen vader en kind. Ook toont deze studie aan dat moeders van kinderen met externaliserend probleemgedrag meer positief opvoeden dan vaders van kinderen met externaliserend probleemgedrag en dat moeders van kinderen met externaliserend probleemgedrag meer betrokken zijn dan vaders van kinderen met externaliserend probleemgedrag. Als laatste rapporteerden kinderen met externaliserende gedragsproblemen een significante hogere mate van gehechtheid met moeder dan met vader.

Referentielijst:

- Baumrind, D. (1968) Authoritarian vs. authoritative parental control. *Journal of Adolescence*, 3, 11. 255-268. Bergh, B. (1999). Jongens versus meisjes: Zelf- en leerkrachtbeoordeling op de CBSK en CBSL. *Kind en Adolescent*, 20, 61-67.
- Broidy, L., Nagin, D., Tremblay, R., Brame, B., Dodge, K., & Fergusson, D. (2003). Developmental trajectories of childhood disruptive behaviors and adolescent delinquency: A six-site, cross-national study. *Development Psychology*, 39, 2, 222-245.
- Buist, K., Dekovic, M., Meeus, W., & Aken, G. (2002). Developmental patterns in adolescent attachment to mother, father and sibling. *Journal of Youth and Adolescent*, 31, 19, 167-176.
- Bulanda, E. R., & Majumdar, D. (2008). Perceived parent-child relations and adolescent self-esteem. *Springer Science+Business Media B.V*, 8, 12, 203-212.
- Buist, K., Dekovic, M., Meeus, J., & Aken, M. (2004). Attachment in Adolescence, a social relations model analyse. *Journal of adolescent research*, 19, 6, 826-838.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Vol. 1. Attachment (2nd ed.). New York: Basic books
- Caldwell, R., Beutler, L., Ross, S., & Silver, N. (2006). Brief Report: An examination of the relationship between parental monitoring, self-esteem and delinquency among Mexican american male adolescents. *Journal of Adolescents*, 29, 16, 459-464.
- Chapman, P., & Mullis, A. Readdressing gender bias in the Coopersmith self-esteem inventory-short form. *Journal of Genetic Psychology*, 4, 163, 403-410.
- Eldering, L. (2005). Cultuur en opvoeding, interculturele pedagogiek vanuit ecologisch perspectief. Lemniscaat Rotterdam, Derde druk.

- Gadbois, S., & Bowker, A. (2007). Gender differences in the relationships between extracurricular activities participation, self-description, and domain-specific and general self-esteem. *Sex Roles, 56*, 14, 675-689.
- Greene, A., & Wheatly, T. (2000). "I've got a lot to do and i don't think i'll have the time": Gender differences in late adolescents' narratives of the future. *Journal of Youth and Adolescence, 21*, 6, 667-686.
- Grusec, J., & Hastings, P. (2007). *Handbook of Socialization*. The Guilford Press. New York.
- Gryczkowsk, M., Jordan, S., & Mercer, S. (2010) Differential Relations between mother's and fathers parenting practices and child externalizing behaviour. *Journal of child and family studies, 19*, 8, 539-549.
- Huiberts, A., Meeuws, W., Oosterwegel, A., & Vollenbergh, W. (2002) Etnische verschillen in verbondenheid met ouders en gedragsautonomie. *Pedagogiek, 22*, 3, 233-249.
- Kagiticibasi, C. (1996). The autonomous-relational self: A new synthesis. *European Psychologist, 5*, 25, 180-186.
- Kling, K. C., Hyde, J., Showers, C., & Buswell, B. (1999). Gender differences in self-esteem: A meta analysis. *Psychologisch Bulletin, 125*, 470-500.
- Kruuk, A., & Favier, A. (2008). Alles Kidzzz, een preventie programma voor kinderen met externaliserende gedragsproblemen. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen, 85*, 6, 299-302.
- Lagi, F., D'Allesio, M., Pallini, S., & Baiocco, R. (2008). Attachment Representations and time Perspective in Adolescence. *Springer Science+Business Media B.V, 8, 12*, 181-194.
- Lansford, J., Maslone, P., & Dodge, K. (2006). A 12-year prospective study of patterns of social information processing problems and externalizing behaviors. *Journal of Abnormal, 6, 43*, 211-223.
- Lopez, F. G., & Brennan, K.(2000). Dynamic processes underlying adult attachment organization: Toward an attachment theoretical perspective on the healthy and effective self. *Journal of Counseling Psychology, 47*, 283-300.

- McKinney, C., & Renk, K. (2008). Differential parenting between mothers and fathers. *Journal of Family Issues, 29, 6*, 806-827.
- Paker, J., & Benson, M. (2004). Parent-Adolescent Relations and Adolescent Functioning: Self-Esteem, Substance Abuse, and Delinquency. *Adolescence, 39, 3*, 212-221.
- Pels, T. (2000). Muslim families from Morocco in the Netherlands: Gender dynamics and fathers' roles in a context of change. *Current Sociology, 6, 24*, 234-245.
- Reinke, W, M., Splett, J, D., Robenson, N., & Offut, C. (2004). Combining school and family interventions for the prevention and early intervention of disruptive problems in children: A Public health perspective. *Psychology in the Schools, 1, 46*, 33-43.
- Tafarodi, R., Wild, N., & Ho, C. (2010). Parental authority, nurturance, and two-dimensional self-esteem. *Scandinavian Journal of Psychology, 12, 51*, 294-303.
- Twenge, J., & Crocker, J. (2002). Race and self-esteem: Meta-analyses comparing Whites, Blacks, Hispanics, Asians, and American Indians and comment on Gray-Little and Hafdahl. *Psychological Bulletin, 128*, 371-408.
- Veerman, J., & Straathof, M. (1997). Zelfwaardering bij depressieve en gedragsgestoorde kinderen. *Kind en Adolescent, 14, 3*, 134-43.
- Vékony, A., Gerrits, M., Aken, M. & Goudena, P. (2004). De relatie tussen zelfwaardering en gehechtheid aan ouders bij zevenjarige kinderen. *Pedagogiek, 24*. 236-261.
- Williams, S., & Kelly, D. (2005). Relationships among involvement, attachment, and behavioral problems in adolescence: Examining father's influence. *The journal of Adolescence, 25, 2*, 168-196.
- Youngstrom, E., Weist, M., & Albus, K. (2003). Exploring Violence Exposure, Stress, Protective Factors and Behavioral Problems Among Inner-City Youth. *American Journal of Community Psychology, 32, 2*, 115-129.

